

5. Per què ens donen energia els aliments? Es pot mesurar aquesta energia?

Orientacions didàctiques

L'objectiu d'aquest apartat és treballar experimentalment el concepte de calor (i la definició de calor), entesa com la quantitat d'energia que podem utilitzar per escalfar aigua i relacionar-la amb l'energia que es transfereix en la combustió d'un aliment com el cacauet.

Les activitats estan dissenyades per treballar amb grups petits.

L'activitat pot tenir una durada d'entre 2 i 3 classes i està dividida en tres parts:

- La primera consisteix en un càlcul teòric de l'energia emmagatzemada en 100 g de cacauets a partir de les dades de l'etiqueta del producte i dels valors energètics dels nutrients i ens permet contextualitzar l'experimentació en relació als aliments.

- A la segona part, a partir de la definició de calor a tall de petita pauta, s'ha de dissenyar l'experimentació que cal fer per trobar l'energia que alliberen els cacauets quan es cremen i comprovar-ho. El que pretenem és que pensin en la investigació no només com la pràctica al laboratori, sinó amb tota la complexitat del procés experimental.

- L'activitat s'acaba amb la comparació entre les dades teòriques i les experimentals, i amb la reflexió sobre els aspectes tècnics de l'experimentació.

El càlcul comparatiu, entre l'energia que ens manté vius i l'energia elèctrica que gastem en llum o en calor, ens permet reflexionar, des d'un altre punt de vista i en relació amb una altra forma d'energia, sobre el que representa quantitativament l'energia continguda en els aliments i que ens fa falta per viure; ens permet també obrir un debat sobre les nostres despeses energètiques.

Exemple de resolució numèrica

1- Càlculs teòrics

Valor energètic dels nutrients: greixos, 9,0 kcal/g; proteïnes i glúcids (hidrats de carboni), 4,0 kcal/g.

Dades de l'etiqueta per 125 g de cacauets: 23 g de proteïnes, 26 g d'hidrats de carboni i 40 g de greixos.

Valor energètic total dels 125 g de cacauets: $23 \text{ g} \cdot 4,0 \text{ kcal/g} + 26 \text{ g} \cdot 4,0 \text{ kcal/g} + 40 \text{ g} \cdot 9,0 \text{ kcal/g} = 556 \text{ kcal}$. Aquest valor coincideix molt aproximadament amb el de 560 kcal indicat a l'etiqueta; la diferència es pot considerar deguda a l'arrodoniment de les xifres dels números que hem usat.

Valor energètic per gram de cacauet, segons els valors indicats a l'etiqueta: $560 \text{ kcal}/125 \text{ g} = 4,48 \text{ kcal/g}$.

2- Càlculs experimentals orientatius

Dades experimentals. Massa de cacauet: utilitzat: 0,80 g; increment de la temperatura de l'aigua: $\Delta T (\text{H}_2\text{O}) = (65-25) \text{ }^\circ\text{C} = 40 \text{ }^\circ\text{C}$; massa d'aigua escalfada: 50 g; capacitat calorífica específica de l'aigua: $c (\text{H}_2\text{O}) = 1 \text{ cal}/(\text{g } ^\circ\text{C})$.

Càlculs. Energia absorbida per l'aigua: $50 \text{ g} \cdot 1 \text{ cal}/(\text{g } ^\circ\text{C}) \cdot 40 \text{ }^\circ\text{C} = 2000 \text{ cal} = 2,0 \text{ kcal}$;

Valor energètic del cacauet de 0,80 g utilitzat: $4,48 \text{ kcal/g} \cdot 0,80 \text{ g} = 3,6 \text{ kcal}$.

Rendiment d'aquest procés de combustió del cacauet i escalfament de l'aigua (Rendiment = energia aprofitada / energia gastada): $2,0 \text{ kcal} / 3,6 \text{ kcal} = 0,55$. En tants per cent el rendiment serà: $0,55 \cdot 100 \% = 55 \%$.

Dificultats de l'activitat experimental.

- Al clavar el cacauet a l'agulla, cal anar amb compte i deixar el màxim espai entre el fruit sec i el tap de suro, perquè després la flama pot ser bastant espectacular i cremar també el tap. Fins i tot va bé inclinar una mica l'agulla fora de la superfície superior del tap.

- Per encendre el cacauet, cal una flama moderada (un encenedor), però ens hem d'assegurar que s'ha encès bé, tot i que alguna vegada s'apaga a la meitat de la combustió.
- Quan discutim el rendiment de la combustió, el referirem al tipus de cacauet cremat, a les transferències d'energia a l'aire i al vidre i al carbó que tenyeix el vidre i que no s'ha acabat de cremar bé fins a CO_2 .

Altres suggeriments

Podem treballar l'experimentació de forma que cada grup cremi un tipus de fruit sec diferent i després comparar els resultats obtinguts.

L'informe de l'experimentació individual o en grup pot configurar les dades per avaluar l'activitat.